

‘ASAFORA’

GÜRKAN DOĞAN

Hacettepe Üniversitesi

(Bu yazının amacı, Özdemir Asaf'ın epigramlarına özgü olduğunu düşündüğümüz özel bir gönderim türünden yola çıkarak, şiir dilinde yakalanan anlam belirsizliğine/zenginliğine edimbilimsel bir açıklama getirmektir.)

1. Giriş

Şiir okumak ile yolculuk yapmak arasında benzerlikler olduğu söylenebilir. Otomobil ile, Bafa Gölü'nün çevresindeki ağaçların kucakladığı yolda, günbatımında yapılan bir yolculuğu, metro kazılarının altüst ettiği şehir trafiğinde araba kullanmaya benzetmek zor olacağı gibi, okunan her şiirden alınan tadı da aynı kabul etmek kolay olmayacaktır. Bu anlamda, okurların farklı ozanlardan farklı tadlar almaları doğal karşılanmakta, yazın diline ilgi duyan dilcilere düşen görevlerden biri de, bu farklılıkların zihinsel temellerini sorgulamak olmaktadır.

Bir ozanı sevmenin, onun biçimini sevmek anlamına geldiği düşüncesinden yola çıkarak, biçem kavramını bildirişimde bulunan kişilerin bilişsel çevrenlerinin kesişmesi sürecinde oluşan bir ilişki olarak ele alacağız. Bu tür bir yaklaşım sayesinde, tartışma, sözcenin yorumlanması sırasında gerçekleştiği varsayılan süreçlerden başlayacak ve devingen bir nitelik kazanacaktır.

2. Kuramsal Çerçeve

Bağıntı Kuramı'na göre, sözce üç ardaşık aşamada yorumlanmaktadır ¹: İlk önce, dinleyicinin çözülediği dilsel girdiler anlamsal canlandırmalara - mantık yapılarına - dönüştürülmekte ve bu dönüştürme işlemi, bir doğal dildeki ifadelerin sınırların diline çevrilmesi anlamına gelmektedir. İkinci aşama, anlamsal canlandırmaların eksiksiz önermeler haline getirilmesini içermektedir. Bağlamdan aktarılabilecek dildışı bilgilerin kullanıldığı bu basamakta anlam belirsizliği, göndergelerin saptanması ve

tamamlama gibi 'sorunlar' çıkarımlar yoluyla çözülmektedir. Örneğin, (1)'deki ifadenin doğru olarak anlaşılabilmesi, göndergelerin doğru olarak belirlenebilmesine bağlıdır:

(1)Bana göre şu, ondan daha güzel.

Yukarıdaki örneğin eksiksiz bir önerme ifade edebilmesi için, 'ben', 'şu', ve 'o' aracılığıyla gönderimde bulunulan göndergelerin yanlışsız saptanabilmesi gerekir. Üçüncü ve sonuncu aşamada ise, sözcenin ifade edebileceği sezdirimler tümdengelsel çıkarımlar yoluyla yakalanır.

2.1.Bağlam ve göndergelerin saptanması

Bağlam adını verdiğimiz ve bir sözcenin yorumlanmasını sağlayan zihinsel oluşum, üç tür kanaldan gelebilecek bilgilerle kurulabilir:

- (i) daha önce oluşmuş bulunan söylemden aktarılacak bilgiler;
- (ii) sözcenin dile getirdiği kavramlar aracılığı ile ulaşılabilecek 'ansiklopedik' bilgiler;
- (iii) söylemin içinde bulunduğu fiziksel çevrede var olan bilgiler.

Göndergeler sözkonusu olduğunda ise Kempson (1988) beş tür bilgi kaynağı ve gönderim türü üzerinde durmaktadır:

A. Konuşucuya ve dinleyiciye duyular yoluyla ulaşılabilir olan bilgiler: Adılların ve belirtili ad öbeklerinin kullanıldığı bu tür durumlara *dışgönderim* (exophora) adı verilmektedir ve göndergeler söylemin içinde olduğu fiziksel çevrede aranıp bulunmak durumundadır:

(2) Mutlu görünüyorlar (= Umut ve Selin)

B. Söylem içinde, belirli bir anda yorumlanmakta olan sözceden daha önce işleme koyulmuş *önermelerden* aktarılmış olan bilgiler: *artgönderim* (anaphora)

(3) Umut gelemeyecek. Hastaymış. (= Umut)

C.Bir önceki dilsel girdide yer alan kavramlar yoluyla ulaşılan bilgiler: *köprüleme* (bridging)

(4) Odaya girdim. Pencere açıktı.

'Oda' kavramından yola çıkılarak "Her odanın bir de penceresi olur" gibi genelgeçer bir bilgiye ulaşılabilir ve bu bilgi de (4)'teki 'pencere'yi anlaşılır kılar.

D. Bir sözceden tümdengelim yoluyla elde edilen bilgiler:

(5) *Selin* Umut yine çiçek göndermiş. İlgisi mutlu ediyor.

Bu örnekteki 'ilgi'nin anlaşılabilmesi için, "Birisine çiçek göndermek, o kişiye ilgi göstermektir" gibi bir bilginin, (5)'in birinci bölümü aracılığıyla ulaşılabilir olması gerekmektedir.

E. İşleme koyulan sözcük ile sözkonusu tümcenin mantık yapısı aracılığıyla elde edilen bilgiler: *tembel adılar* (lazy pronouns)

(6) Umud bütün parasını harcıyor. Selin ise biriktiriyor. (= Selin'in parası)

Buraya kadar örneklenen gönderim türlerinin ortak özelliği, hepsinde kesin ve belirli bir gönderenin saptanabilir olduğudur. Oysa (7)'de ve benzer durumlarda, dinleyici sözkonusu göndermeyi ismen belirlemeyi aklından bile geçirmemektedir:

(7) Bu ayki elektrik faturasını henüz göndermediler.

'Institutionalised exophora' olarak bilinen bu tür durumlarda dinleyici, eylemi gerçekleştir(mey)en kişi ya da kişileri ismen saptamak yerine, konu edilen eylemin niteliğine önem vermektedir; bu örnekte, 'TEK'teki memurlar' gibi genel bir saptama, sözcenin anlaşılabilirliği için yeterli olmaktadır.

Bir tür benzer durum da yazın dilinde ortaya çıkmaktadır. Yukarıda *dışgönderim* olarak belirttiğimiz gönderge türünde, dinleyicinin fiziksel çevreyi dikkate alması gerekliliğinden söz etmiştik. *Yazınsal dışgönderim* (literary exophora) olarak adlandırılan türde ise, birebir bir eşleme yerine genel bir 'yakıştırma' gündeme gelmektedir:

(8)...

Tam karşısına oturdum gidip
Çocuk bahçesinin

...

İşte cıvıldaşan salıncaklar
İşte havuz ve işte fıskiye

...

(Uyaroğlu 1987: 34)

Yukarıdaki dizeleri okuyan bir kişi, sözü edilen 'çocuk bahçesi', 'salıncak', 'havuz', ve 'fıskiye'nin yaşamdaki gerçek göndermelerini birebir saptamaya çalışmak yerine, kendi belleğinde sözkonusu kavramlara ilşkin olarak daha önceden oluşturmuş olduğu bilgileri harekete geçirmek durumundadır.

'Telephora' (Thomas 1977) adı ile bilinen diğer bir gönderim türü ise, dil kullanımında daha seyrek rastlanılmakla birlikte, kimi durumlarda anlaşılmama riskini de beraberinde taşır. Varsayalım ki hayat pahalılığının konuşulduğu bir söylem devam etmekteyken, ikisi de futbol hastası olan konuşmacılardan birisi aşağıdaki sözceyi dile getiriyor:

(9) Seyredecek misin?

Dinleyicinin, neyi seyredip seyretmeyeceğinin sorulmakta olduğunu anlayabilmesi için ne fiziksel çevreden ne de daha önce oluşmuş söylemden bilgi aktarma şansı vardır. Diyelim ki konuşucu o akşam oynanacak olan Dünya Kupası Finali'nin seyredilip seyredilmeyeceğini sormaktadır ve dinleyicinin bunu anlayabilmesi için gerekli olan bilgiye 'ne yapıp yapıp' - bir bellek turu sonunda - erişmesi gerekmektedir.

3.Asafora ve anlam belirsizliği/zenginliği

Buraya kadar özetlenen gönderim türlerinden nitelik bakımından kesin olarak ayrılan ve Özdemir Asaf'ın kimi epigramlarında yol açtığı anlam zenginliği / belirsizliği nedeniyle dikkati çeken özel bir gönderim türünün ele alınacağı bu bölümde ilk olarak adillerin söylem içinde kullanılışlarına ilişkin iki noktayı kısaca vurgulamak istiyoruz.

Türkçede *adıllı* (pronominal) ve *boş* (null/zero) olmak üzere iki tür artgönderimden söz edilebilir. Göndergenin söylem aracılığıyla belirlenebildiği durumlarda konuşucunun adıl kullanabileceği gibi ad öbeğini tümüyle boş da bırakabileceğini söyleyen Enç'e (1986: 195) koşut olarak Erguvanlı-Taylan da (1986: 224) göndergeye söylemden ulaşılabilmesi durumunda boş artgönderimin rahatlıkla kullanılabilmesini ifade etmektedir ².

Şimdi ele alacağımız özel gönderim türünün ikinci bölümde sözü edilen diğer türlerden ayrıldığı temel nokta, göndergenin saptanması için gereken bilgiye ulaşılmasında karşılaşılan 'güçlük'tür:

- (10) Bana senin için
O mu, diye sordular
O değil dedim onlara
Anladılar.

(Asaf 1982a:30)

'Ben', 'sen', 'o', ve 'onlar', yukarıdaki epigramın okunuşunda 'sorun' çıkaran adiller olarak belirlemekte, son dizedeki boş artgönderim de diğerleri gibi göndergesini aramaktadır. İlk olarak ben ile başlayıp genel bir yanılığa işaret etmek istiyoruz: Epigramlarda kullanılan birinci tekil şahısı Asaf'ın kendisiyle özdeşleştirip, bunun sonucu olarak diğer kişiye de dişi bir rol biçilmesi gibi bir eğilimden söz edilebilir. Oysa Orhan Veli Kanık, Can Yücel, Nazım Hikmet gibi ozanların tersine, Özdemir Asaf epigramlarında konuşan kişinin kendisi olduğuna dair ipucu vermekten sakınmakta, tam aksine aşağıdaki türden 'demeçler' vermektedir:

- (11) Ben ben derken kendi adıma konuşmuyordum.
Sen derken de anımsadığım sen değildin
Hep bir düşünce bir fikirdi dediğim.

(Asaf 1986: 162)

Bu nedenle, Asaf'ı epigramlarındaki konuşucuyla özdeşleştirme eğiliminin sakıncalı

olabileceğini belirtip (10)'daki diğer göndergelere geri dönmek istiyoruz ³. Sözkonusu epigramdaki göndergelere bir tekinin bile kesinliğe kavuşturulması olası gözükmemektedir. Epigramda sunulan bilgiler kimin, kiminle, kimin hakkında konuştuğuna ilişkin ipucu vermemektedir. Sonuç olarak da, konuşan kişi ile 'o' arasındaki ilişkinin gerçek niteliği ile, 'onların' bu konuda ne düşündükleri açığa çıkmamaktadır. Bu nedenle de her okur dilediği yakıştırmayı yapmakta özgürdür. Oysa aşağıdaki örnekte, şiirin sunduğu bilgiler ışığında, üstü kapalı gibi duran gönderge hakkında bir fikir sahibi olmak kolaylaşmaktadır. Asaf'ın epigramlarındaki göndergeler ile diğer tür göndergeler arasındaki fark da bu noktada yatmaktadır:

- (13) Bir gün geldi
Gözlerinde yaşlar vardı
şikayetini ne dedim
Boş parmağını gösterdi

(13)'de sözü edilen kişinin dişi bir göndergeye bağlanabilme olasılığı, bize göre (10)'da sözü edilen 'o' adından çok daha yüksektir; farkı yaratan etmen ise (13)'de sunulan bilginin yeterince ipucu sağlıyor olmasıdır; "Parmağı boş bırakıldığı için gözyaşı dökülemez" özelliği, içinde yaşadığımız toplumda, 'erkek'ten çok 'kadın'a yakıştırılmaktadır.

Bir başka örnekle devam edelim:

- (14) Gittim, vardı
Geldim, yok.
Yıllar geçiyor
Bir türlü soramıyorum.

(Asaf 1982a: 94)

Bu örnekte de "kimin nereye gittiği", "nereye geri döndüğünü", ve "neyi soramadığı", kimliği saptanamayan göndergeler nedeniyle açığa çıkmamaktadır ve epigram da zaten bu belirsizlik üzerine kurulmuş durumdadır. Bu tür bir belirsizlik okuyucuya sınırsız daha doğrusu salt kendi belleğinin ürünü olacak senaryolarla sınırlı bir özgürlük sağlamaktadır. Tatlı bir öznelliğe dönuşen anlam zenginliği ve belirsizliği de bu noktada için içine girmektedir.

Diğer bir örnekle devam edelim:

- (14) Benim söylemek için
ırpındığım gecelerde
Siz yoksunuz.

(Asaf 1982a: 15)

Buraya kadar sözü edilen anlam belirsizliği, (14)'teki adılarda da kendini göstermektedir. Bu örnekte de 'benin' ve 'sizin' kimliklerine ulaşabilmek olası görünmemekte, sizle ilgili olarak belirtilmesi gereken bir özellik daha dikkati çekmektedir. şöyle ki, epigramdaki dizeler ışığında, 'siz' ile çoğulluğun mu yoksa

resmiyetin mi aktarılmak istendiği bile bilinmemekte, her tercih farklı bir senaryoyu tetikleyebilmektedir. Belirsizlik burada da zenginliği besler durumdadır.

Sıralamaya çalıştığımız örneklerde görüldüğü gibi, Asaf'ın epigramlarında kullandığı gönderim türü, yazımızın ikinci bölümünde sözünü ettiğimiz diğer türlerle hiç benzeşmemektedir. Temel farklılık şöyle özetlenebilir: Literatürde exophora, anaphora, institutionalised/literary exophora, telephora olarak adlandırılan gönderim türlerinin hepsinde, dinleyicinin/okuyucunun sonunda karar kılıp bağıntılı bulacağı belirli bir göndergeye her zaman ulaşılabilir. Oysa Asaf'ın epigramlarındaki gönderimlerde sürekli bir belirsizlik hakimdir ve bu belirsizlik şiirsel bir zenginliğe dönüşmektedir. ASAF'a özgü ve özgün olan bu gönderim türünü adlandırmak için *asafora* (asaphora) terimini öneriyoruz. Anlamı, anlamı saklayarak nice anlam kapıları açabilmesinde gizli olan bu gönderimin iki önemli özelliğinden söz edilebilir: (a) kuramsal , (b) yazınsal. Şimdi bu özellikleri ardarda ve kısaca ele alalım.

3.1.Asafora ve eksik yapılı önerme

Yazımızın kuramsal çerçevesini çizen bölümde bir sözcenin yorumlanmasını sağlayan süreçleri özetlerken, ikinci basamağın sonunda her anlamsal canlandırmanın - mantık yapısının - çıkarımların da yardımıyla eksiksiz bir önermeye dönüştürüleceğini belirtmiştik. Bu eksiksiz önermeye dönüştürme aşaması gerek bağıntı kuramında gerekse diğer bildirişim kuramlarında olmazsa olmaz bir koşul olarak kabul edilmektedir. Şöyle ki, (1)'deki sözce - aşağıda (15) olarak yinelenmiştir - , ilgili söylem içinde her zaman (16)'daki önermeyi verecektir:

(15) Bana göre şu, ondan daha güzel.

(16) Gürkan Doğan'a göre pencerenin yanındaki açelya, sehpanın üzerindeki sıklamenden daha güzel bir çiçektir.

Bildirişimin sağlanabilmesi için günlük dil kullanımında kaçınılmaz olarak gerçekleşen bu koşul, literary exophora örneğinde görüldüğü gibi, yazın dili için de genellenebilir gibi gözükmektedir. Oysa, *asaforanın* egemen olduğu epigramlarda, 'eksiksiz önermeye tamamlanma koşulu' kesinlikle gerçekleşmemektedir. Diğer bir deyişle, asafora adını verdiğimiz gönderim türünün varlığı, edimibilim kuramlarının temel varsayımlarından birisini ortadan kaldırmaktadır 4.

3.2.Asafora ve biçem

Yazımızın giriş bölümünde, biçem kavramını bildirişimde bulunan kişilerin bilişsel çevrenlerinin kesişmesi sürecinde ortaya çıkan bir devingenlik içinde ele alacağımızı söylemiştik 5. Böyle bir yaklaşımın sonucu olarak ön plana çıkan iki temel ölçütten söz edilebilir:

(i) bir sözcenin yorumlanması için gereken zihinsel enerji - *gider*;

(ii) harcanan zihinsel enerji karşılığında ulaşılacak yorumlama - *gelir*.

Bu iki ölçüt arasında şöyle yalın bir ilişki kurulabilir: giderin, gerekçesiz olarak gelirden yüksek olduğu her durum, dinleyici tarafından yadırganacaktır:

- (17a) Olimpiyatlara yalnızca amatörler katılabilirler.
- (17b) Olimpiyat Oyunları dört yılda bir yapılan uluslararası spor karşılaşmalarıdır. Bu oyunlara yalnızca amatörler katılabilirler.
- (17c) Olimpiyat Oyunları dört yılda bir yapılan uluslararası spor karşılaşmalarıdır. Bu oyunlarda yalnızca amatörler - spor faaliyetleri karşılığında para kazanmayanlar - katılabilirler. Profesyoneller - spor faaliyetleri karşılığında para kazananlar - katılamazlar.

'Olimpiyatlar' ve 'amatörlük' konularına yabancı olmayan bir dinleyici için (17b) ve (17c) 'yadırgatıcı', hatta 'rahatsız edici' olacaktır. Bir diğer deyişle, maliyet arttığı zaman, karşılığında elde edilen yorumlamanın da bu artışı haklı çıkarıcı nitelikte olması beklenir ancak (17b) ve (17c) bu beklentiyi karşılamaktan çok uzaktır. Dinleyiciyi karşılığını alamayacağı zihinsel çabaya sokmak, biçimde 'dayanılmaz ağırlık' yaratmak anlamına gelecektir. Oysa bize göre dinleyicilerin tercihleri 'bilişsel hafızlık'ten yanadır. Dili/kalemi kuvvetli ve zayıf kişiler arasındaki fark da, yine bize göre, bu hassas dengede yatmaktadır.

Yukarıda sözü edilen denklemden hareket ederek, bir sözcenin biçiminden, konuşucu ile dinleyici arasındaki bilişsel ilişkinin niteliği hakkında bir yargıya varabilmenin mümkün olacağı yargısına varılabilir. şöyle ki, sözcce aracılığıyla düzenlenen dilsel giridiye bakarak konuşucunun, dinleyicisinin

- (i) bilişsel yetenekleri;
- (ii) dikkat düzeyi;
- (iii) sözcceyi yorumlarken ne oranda yardıma veya yönlendirmeye gereksinimi olacağı;
- (iv) kendisine olan duygusal yakınlığı veya uzaklığı hakkındaki değerlendirmelerine ilişkin bir kanıya varılabilir.

Asaf'ın biçimine ilişkin kimi ipuçlarının yukarıda çizilen çerçeve içinde ortaya çıkarılabileceği kanısındayız. Genel bir saptama ile başlarsak, Asaf'ın okuyucusuna 'sonsuz' güveni olduğunu söyleyebiliriz. Bu saptamamıza kanıt olarak da *asafora* adını verdiğimiz gönderim türünü gösterebiliriz. Bir karşılaştırma yapmak gerekirse, (17c)'nin 'ağırlığı', konuşucunun dinleyicinin bilişsel yeteneklerine olan 'güvensizliği'nden kaynaklanmaktadır. Burada sözü edilen güven, çıkarımda bulunabilme yeteneğine bağlı olarak gelişen bir kavramdır. şöyle de söylenebilir: Bir konuşucu, dinleyicisinin kendi kaynaklarını kullanarak ulaşabileceği hiçbir bilgiyi düzeneklemez (encoding), çünkü bu gereksiz yere maliyeti artırmak anlamına gelir. Bu anlamda, (17c)'deki sözcce kimi dinleyiciler için yararlı bir bilgi olurken, kimileri için de 'hakaret' olacaktır. Buradan şöyle bir sonuca ulaşılabilir: Özdemir Asaf'ın en

önemli özelliği, epigramlarında okuyucusuna 'az sözle çok iş' yaptırabilmesidir. Minimum düzenleme ile çok zengin çıkarımsal süreçleri - ki bu süreçler, kaynakları 'sınırsız' okuyucular için zevkli yolculuklar demektir - başlatabilen Asaf, okuyucusunu çok çeşitli yorumlamalarla başbaşa bırakabilmektedir. Epigramlardan alınan tad, bize göre, okuyucunun kendi belleğinin dehlizlerinde çıkacağı yolculukta gizlidir:

(18) Gördüğümü görecekler diye
ödüm geriliyor.

(Asaf 1982a: 137)

(19) Ve kayığına bindi,
yanına bir anlam aldı,
açıldı.

(Asaf 1982b: 30)

Yukarıda verilen örneklerle de pekiştiği gibi, değişik yorumlamalar arasında gidip gelebilen okuyucu, kendisini bu tür yolculuklara çıkaran 'bilişsel çevren'e doğal olarak yakınlaşacak, bu yakınlaşmanın sonucunda da ozan ile 'kaynakları yeterli' okurları arasında sıcak bir ilişki kurulabilecektir. Bu 'samimiyet', Asaf'ın, aslında okuyucusu tarafından saptanabilmesi mümkün olmayan göndermeleri, sanki kırk yıldır paylaşıyormuşçasına dile getirmesinde yatmaktadır.

4. Sonuç

Buraya kadar dile getirmeye çalıştığımız noktaları dört madde halinde özetleyebiliriz:

- (a) Özdemir Asaf'ın epigramlarındaki anlam belirsizliği/zenginliği olgusunu ele alabilmek için yeni bir gönderim türüne başvurmak gerekmektedir.
- (b) Asaf'ın adını verdiğimiz bu gönderim türü, edim bilim kuramlarında peşinen kabul edilen "her anlamsal canlandırım mutlaka eksiksiz bir önermeye tamamlanır" şeklindeki kuramsal varsayımı ortadan kaldıracak niteliktedir.
- (c) Yazın diline ilişkin yargılarda bulunabilmek için çağdaş edim bilimin verilerinden yararlanmak, yapılacak saptamaları kişisellikten ve öznellikten kurtaracaktır.
- (d) Biçem incelemelerinde "zihinsel çaba-zihinsel tad" ilişkisini gözönünde bulundurmak yeni açılımları da beraberinde getirebilir.

Yazımızı son bir örnekle bitirmek istiyoruz:

(20) Bütün renkler aynı hızla kirleniyordu
Birinciliği beyaza verdiler.

(Asaf 1982a: 27)

Birinciliğin neden beyaza verildiğinin yanıtını sezgilerimizde değil, zihinsel süreçlerimizde aramayı öneriyoruz.

NOTLAR

1. Bkz. Sperber ve Wilson 1986; Doğan 1991: 80-81, Doğan 1992a: 95-96.
2. Artgönderim konusundaki tercih elbette rastlantısal değildir. Sözcede adıla yer verildiği zaman söylemin konusunun değiştiği, boş artgönderim yeğlendiğinde ise eski konunun devam ettiği söylenebilir.
3. Talat Halman'ın İngilizceye çevirdiği bir epigramda karşılaştığı cins sorunu, sözünü ettiğimiz yanlışlığa somut bir örnek olarak gösterilebilir:

(12) Bana yalanlar söylese kabulümdü

Ama yalan söyledi (Asaf 1982a:133)

I'd have taken it if she told me lies

Instead she told me a lie. (Halman 1989:233)

4. Ayrıntılı tartışma için bkz. Doğan 1992b, bölüm 2.
5. Biçem ve edimbilim ilişkileri konusunda ayrıntılı tartışma için bkz. Doğan 1992b, bölüm 4.

KAYNAKÇA

Asaf, Ö. (1982a). *Benden Sonra Mutluluk*. İstanbul: Adam

_____ (1982b). *Yalnızlık Paylaşılmaz*. İstanbul: Adam.

_____ (1986). *Yuvarlağın Köşeleri*. İstanbul: Adam.

Doğan, G. (1991). Dilbilim-göstergebilim ilişkileri ve edimbilim. A. Kocaman (haz.) *Dilbilim Araştırmaları*. Hitit Yayınları, Ankara.

_____ (1992a). Hangi 'anlam'? A. Kocaman (haz.) *Dilbilim Araştırmaları*. Hitit Yayınları, Ankara.

_____ (1992b). The Pragmatics of Indeterminacy and Indirectness of Meaning: A Relevance-Theoretic Approach to Epigrams and Graffiti in Turkish. Basılmamış Doktora Tezi, University of Manchester.

Enç, M. (1986). Topic switching and pronominal subjects in Turkish. (Slobin ve Zimmer içinde).

Erguvanlı-Taylan, E. (1986). Pronominal versus zero representation of anaphora in Turkish. (Slobin ve Zimmer içinde).

Halman, T.S. (1989). *Living Poets of Turkey*. İstanbul: Dost Yayınları.

Kempson, R. (haz.) (1988). Grammar and conversational principles. (F.J. Newmeyer içinde) *Linguistics: The Cambridge Survey 2*. Linguistic Theory: Extensions

- and Implications. Cambridge: CUP, 117-39.
- Slobin, D.A. ve Zimmer, K. (haz.) (1986). *Studies in Turkish Linguistics*. Amsterdam: John Benjamins B.Ö.
- Sperber, D. ve Wilson, D. (1986). *Relevance: Communication and Cognition*. Oxford : Blackwell.
- Thomas, A. (1977). The Structure and Contextual Relations of Elliptical Sentences. Basılmamış Bilim Uzmanlığı Tezi, University of Manchester.
- Uyaroğlu. İ. (1987). *Şiir...Ölümçül Yolculuğun Senin*. İstanbul, Cem Yayınevi.